

*Греса Н. В., кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної та практичної
психології, ХНУ ВС (м. Харків)
Кравцова В. В., магістр, ХНУ ВС (м. Харків)*

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНО – ЦІННІСНОЇ СФЕРИ ЗЛОЧИНЦІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ УСВІДОМЛЕННЯ ВИНИ

Проблема мотивації є однією з ключових в соціально-психологічній характеристиці будь-якої людської діяльності, у тому числі і протиправного характеру. У статті проаналізовані особливості мотиваційної структури особистості, а також специфіка цінностей на рівні нормативних ідеалів та індивідуальних пріоритетів злочинців з різним рівнем усвідомлення вини.

Проблема мотивации является одной из ключевых в социально-психологической характеристике любой человеческой деятельности, в том числе и противоправного характера. В статье проанализированы особенности мотивационной структуры личности, а также специфика ценностей на уровне нормативных идеалов и индивидуальных приоритетов преступников с разным уровнем осознания вины.

The problem of conation is a key one in social-psychological characteristic of any human activity, including illegal ones. Particularities of conative structure of personality and specificity of values in terms of normative ideals and individual priorities of criminals with different levels of realization of guilt have been analyzed in the article.

Постанова проблеми. Проблема мотиваційно-ціннісної сфери все частіше являється предметом наукових досліджень. У психологічній науці загально визнано, що людина як цілісна система з різноманітної ієрархічної організацією психічних функцій, процесів, властивостей особистості містить у собі і визначену систему відношень різноманітного навколишнього світу, головним елементом якої є мотиваційно – ціннісна система. Мотиваційно – ціннісна система відбиває ідеологію і культуру товариства, до якого індивід належить. Ця система визначає соціальну взаємодію людей, боротьбу і згоду їх інтересів, мотивів, задає критерії для оцінки товариства і регулюють поведінку людини, визначаючи стратегію соціального життя особистості [3, с. 98]. Тому на наш погляд, зміни, які в останній час відбулися в суспільстві торкнулися не лише його фундаментальних засад, але і якісно змінили особистість. У кожному суспільстві у людську свідомість вкладали певні моральні цінності, ціннісні орієнтації, мотиви у її поведінці, діяльності, що у свою чергу, висловлювало те, заради чого діє і мислить людина саме так, але не інакше. Тому у наслідок виникнення принципово нових мотиваційно – потребних систем зазнала суттєвих змін її система цінностей та мотивації, яка спричинила зростання асоціальних проявів особистості, виникнення різноманітних девіантних та делінквентних форм поведінки, що обумовлює необхідність вивчення цієї проблеми, тому що саме «деформація» мотиваційно – ціннісної сфери призводить до правопорушень і злочинності [4, с. 176].

У соціально-психологічних та загальнопсихологічних дослідженнях поняття «мотивація» трактується по-різному, значна кількість досліджень, як наукових, так і практичних, присвячена розгляду цього поняття, що зумовлено сучасною соціальною ситуацією розвитку людини.

У психології під мотивом розуміється спонукання до діяльності, пов'язане з задовільненням потреб суб'єкта. Мотиви як усвідомлені спонукання до діяльності формуються у міру того, як людина враховує, аналізує і оцінює обставини у яких він знаходиться і наскільки глибоко усвідомлює цілі і завдання, які він перед собою ставить. Спонукаючи до того або іншого виду діяльності або відповідної форми поведінки людину можуть різні мотиваційні утворення. Ними можуть бути психологічні стани; бажання як переживання потреби; прагнення як первинні спонукання, чуттєві переживання потреб [1, с. 98]. С. Л. Рубінштейн вважає, що мотивація - це детермінація, що реалізується крізь психіку, а звідси - вчення про мотивацію постає як конкретизація вчення про детермінацію. П. М. Якобсон пропонує розглядати мотивацію як сукупність тих психологічних моментів, якими визначається поведінка людини в цілому. На думку В. І. Ковальова, під мотивацією розуміють сукупність мотивів поведінки і діяльності. Б.Я. Петелин пише про мотивацію як про найближчу і безпосередню детермінанту злочину В. В. Лунеев оцінює мотивацію злочину як спонукальну, направляючу, організуючу силу кримінальної активності. Вона є внутрішнім стержнем генезису злочинної поведінки і виступає як результат взаємодії

особи правопорушника з соціальною середою [6, с. 35].

Діяльність завжди викликана певними мотивами. Мотив - це внутрішнє усвідомлене спонукання, що відбиває готовність людини до дії або вчинку. При виборі способу поведінки для досягнення мети, кожна людина обирає для себе різні мотиви. Мотивація - спонукання до дії; динамічний процес фізіологічного і психологічного плану, що управляє поведінкою людини, визначає його спрямованість, організованість, активність і стійкість; здатність людини діяльно задовольняти свої потреби [5, с. 12].

В сучасних умовах трансформації та нестабільності суспільства зросла кількість рецидивних злочинів. Тому дуже важливо вивчати психологічні особливості злочинців. На наш погляд саме мотиваційно-ціннісна сфера є важливою частиною вивчення психологічних особливостей злочинців та механізму злочинної поведінки.

Проблема мотивації є однією з ключових в соціально-психологічній характеристиці будь-якої людської діяльності, у тому числі і протиправного характеру. Мотивація є психологічною формою активності суб'єкта, що виражає його потреби. Будучи соціально детермінованою, безпосередньо зсередини суб'єкта мотивація визначає кримінальну спрямованість його дій. Без вивчення проблеми кримінальної мотивації неможливо уявити собі питання детермінації злочинної поведінки. Дослідження проблеми мотивації представляє особливий інтерес не лише для пізнання причинності злочинної поведінки, але і в практичному плані, зокрема, для правильної кваліфікації діянь і індивідуалізації покарання, а також в плані прогнозування і превенції злочинів.

У людини мотивація залежить від минулого досвіду, від соціальних, характерологічних і культурних чинників. Рівень мотивації визначається вибором мети, рівнем домагань, успіхом і неуспіхом. Неуспіх в результаті перешкод і інших несприятливих обставин може породжувати стан конфлікту і фрустрації, агресії і регресії, тривалої психічної напруги, реакції заміщення, зміщення і генералізації [7, с. 44-45].

Вивчення кримінальної мотивації показує, що причина злочинної поведінки полягає в тому, що людина психологічно готова заради розрішення завдань, що стоять перед ним, вийти за рамки нормативних цінностей, у тому числі і правового характеру. Скоєння злочину є різновидом

поведінкових актів. Воно має певну специфіку, оскільки дія індивіда має антисоціальну спрямованість і зазіхає на об'єкти, що охороняються карним законом.

Дослідження В. В. Гульдана і Ю. М. Антонян, яке присвячено вивченню мотивів злочинів показало, що їх особистісний сенс зазвичай вислизає від свідомості, слабо або взагалі не охоплюється ним, носить несвідомий характер. У кожної людини є основна мотиваційна тенденція (чи провідні мотиви), складова, в певному значенні, суть його особистості і, в цілому, яка визначає поведінку. Облік цієї тенденції дозволяє пояснити злочинні дії у минулому, поведінку в період відбуття покарання і подальші вчинки, а тим самим і прогнозувати поведінку.

Особистість має певну стабільність, цілісність своїх потреб, морально-правових поглядів, світоглядних характеристик. Ця цілісність обумовлена об'єктивно існуючою, сприйнятою й засвоєною особистістю системою соціальних цінностей. Засвоєна система цінностей реалізується особистістю у свідомому поведінці в простих і складних життєвих ситуаціях. Вона стає специфічним особистісним утворенням – так званими ціннісними орієнтаціями особистості. Ціннісні орієнтації - інтегральний показник направленості особистості, це орієнтир особистості, направленість вибору варіанта поведінки у соціальному середовищі. Це реагування на середовище (ситуацію) вибірково, та, по упередженню особистості, у властивому для неї напрямку.

Ціннісні орієнтації як би поєднують лежачі в основі поведінки людини потреби, моральні й правові вимоги, заборони й способи їхнього здійснення в реальній дійсності. Причому поєднують і представляють їх динамічно, у вигляді готовності до діяльності під впливом таких фактів свідомості, як переваги, прагнення, бажання. Ціннісні орієнтації виникають на основі оцінок соціальної дійсності, які складаються під впливом навколишнього середовища, життєвого досвіду, виховання. Виникнувши на базі оцінок, ціннісні орієнтації входять в основу вибору змісту та форми поведінки індивіда у конкретній життєвій ситуації. Перетворення можливості в дійсність, повинно здійснюватись через вчинки, а сенс вчинку надає сама ціннісна орієнтація, тобто оціночне судження [1, с. 25].

Цілісність ціннісних орієнтацій, яку відмічають багато авторів, не суперечить, а навпаки, передбачає таке функціонування

цього особистісно – психологічного феномену, при якому він проявляється по – різному, в залежності від складності ситуації, в якій буде діяти людина. Діапазон реакцій є достатньо широким, від майже рефлекторного реагування на просту звичну ситуацію на основі соціальної установки (дослідження Д.Н. Узнадзе). До більш складних ситуацій, в яких вимагається прояв емоційного чи раціонально вмотивованого вчинку, чи система вчинків – поведінка або діяльність особистості [8, с. 33]. Залежно від складності ситуації, в якій доводиться діяти індивіду змінюється співвідношення між рефлекторними, емоційними (афективними) та раціональними компонентами поведінкових реакцій. На думку Т.М. Андрєєвої, у більш простих ситуаціях при діях з конкретними предметами значну роль відіграє афективний компонент. На вищих рівнях регуляції діяльності при формуванні ціннісних орієнтацій «перевагу отримує когнітивний (усвідомлений, раціональний компонент). Не можна собі уявити системи ціннісних орієнтацій особистості, які включають відношення до основних цінностей життя, таких, як праця, мораль, політичні ідеї, що побудовані на емоційних оцінках».

Правова наука враховує названі положення, оцінюючи не тільки ступінь

суспільної загрози вчинку (об'єктивної сторони злочину), але і суспільну загрозу особистості, ситуацію здійснення злочину. Навмисний злочин в його найбільш загрозливих формах свідчить про те, що особи, які їх здійснюють, мають значні дефекти морально – правової свідомості у ціннісних орієнтаціях. Реагування насиллям, яке є сталою психологічною установкою, - деформація ціннісних орієнтацій в значних гуманістичних компонентах, що підкріплено сформованою негативною установкою на спосіб вирішення конфлікту [2, с. 45].

Потрібно наголосити, що будучи засобом досягнення цілей шляхом узгодження поведінки із системою цінностей та в ситуації дії, ціннісні орієнтації є важливою частиною вивчення особливостей злочинців.

Основний матеріал та результати дослідження. У дослідженні особливостей мотиваційно - ціннісної сфери приймали участь злочинці, які відбувають покарання в Харківській зоні № 43. В дослідженні була використана методика Мільмана для вивчення мотиваційної структури особистості, та методика Шварца для вивчення цінностей особистості. Особливості мотиваційної структури злочинців з різним рівнем усвідомлення вини представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники мотиваційної структури злочинців з різним рівнем усвідомлення вини ($M \pm m$)

Шкали	Групи		t	p
	Високий рівень усвідомлення вини	Низький рівень усвідомлення вини		
Життєзабезпечення	13,94 $\pm$ 2,19	11,14 $\pm$ 4,19	4,18	0,001
Комфорт	12 $\pm$ 2,89	10,06 $\pm$ 3,81	2,86	0,05
Соціальний статус	16,46 $\pm$ 4,10	12,18 $\pm$ 4,06	5,24	0,001
Спілкування	16,04 $\pm$ 4,44	15,6 $\pm$ 4,47	0,49	-
Загальна активність	14,9 $\pm$ 4,50	11,34 $\pm$ 3,40	4,46	0,001
Творча активність	19,5 $\pm$ 4,88	19,58 $\pm$ 7,59	0,06	-
Соціальна корисність	15,2 $\pm$ 6,19	13,92 $\pm$ 6,39	1,01	-
Загальножиттєва спрямованість	58,9 $\pm$ 8,98	49,88 $\pm$ 12,79	4,08	0,001
Робоча спрямованість	51,48 $\pm$ 12,71	45,52 $\pm$ 16,51	2,02	0,05

За результатами дослідження, відображених в таблиці 1, нами були встановлені значущі відмінності:

За шкалою «Життєзабезпечення» показник у злочинців з високим рівнем усвідомлення вини склав (13,94 $\pm$ 2,19), у злочинців з низьким рівнем усвідомлення вини – (11,14 $\pm$ 4,19), виявлені значущі відмінності на рівні $p \leq 0,001$. Тобто злочинці з високим рівнем усвідомлення вини більш схильні до роботи, яка в подальшому забезпечить їх життя.

За шкалою «Комфорт» у злочинців з високим рівнем усвідомлення вини показник

склав (12 $\pm$ 2,89), у злочинців з низьким рівнем усвідомлення вини – (10,06 $\pm$ 3,81), відмічені достовірні відмінності на рівні $p \leq 0,05$. Це говорить про те, що для злочинців з високим рівнем усвідомлення вини більш значима ця складова мотиваційної структури. Тобто для них важливі такі умови життя та обстановка навколишнього середовища, які забезпечать спокій, затишок, де вони будуть себе зручно почувати.

За шкалою «Соціальний статус» у злочинців з високим рівнем усвідомлення вини показник склав (16,46 $\pm$ 4,10), у злочинців з низьким рівнем усвідомлення

вини – $(12,18 \pm 4,06)$, відмічені достовірні відмінності на рівні $p \leq 0,001$. Виявлена неузгодженість мотиваційної структури за рахунок достовірного підвищення показника в групі злочинців з високим рівнем усвідомлення вини, що свідчить про більшу цінність для них цієї складової. Можна припустити, що для злочинців з високим рівнем усвідомлення вини важливо яке місце вони займають в суспільстві. Вони прагнуть до самоствердження, до підвищення свого формального і неформального статусу та до позитивної оцінки своєї особистості.

За шкалою «Загальна активність» у злочинців з високим рівнем усвідомлення вини показник в діапазоні $(14,9 \pm 4,50)$, з низьким – $(11,34 \pm 3,40)$, відмічені достовірні відмінності на рівні $p \leq 0,001$. Показник в першій групі достовірно вищий, що відображає значущість для них цієї складової у порівнянні з другою групою. Вони більш орієнтовані на інтенсивну взаємодію з середовищем – фізичним та соціальним.

За шкалою «Загальножиттєва спрямованість» у злочинців з високим рівнем усвідомлення вини показник складає $(58,9 \pm 8,98)$, з низьким – $(49,88 \pm 12,79)$, відмічені достовірні відмінності на рівні $p \leq 0,001$, причому у злочинців з високим рівнем усвідомлення вини показник значно переважає. Отже можна сказати, що для них на даному етапі життя важливими є життєзабезпечення і самозбереження, отримання необхідних умов комфорту і гарантій безпеки, спілкування з членами суспільства.

За шкалою «Робоча спрямованість» показник злочинців з високим рівнем усвідомлення вини – $(51,48 \pm 12,71)$, злочинців з низьким рівнем усвідомлення

вини – $(45,52 \pm 16,51)$, виявлені значущі відмінності при $p \leq 0,05$. У злочинців з високим рівнем усвідомлення вини показник вище. Тобто вони приділяють більшу увагу роботі, ніж злочинці з низьким рівнем усвідомлення вини.

За такими шкалами як «Спілкування», «Творча активність», «Соціальна корисність» не були відмічені достовірні відмінності між злочинцями з різним рівнем усвідомлення вини.

Отже, результати дослідження свідчать, що для злочинців з високим рівнем усвідомлення вини важливішими складовими мотиваційної структури є творча активність, соціальний статус та спілкування. Злочинці з низьким рівнем усвідомлення вини теж подібним чином оцінюють творчу активність та спілкування. Тобто для злочинців важливо яке місце вони займають в суспільстві, як їх оцінюють оточуючі люди. Вони завжди готові зав'язувати нові контакти. В їх діяльності характерні нестандартні способи поведінки.

Таким чином в цілому злочинці незалежно від рівня усвідомлення вини більш орієнтуються на загальножиттєву спрямованість, що обумовлено високими показниками в таких складових мотиваційної структури, як життєзабезпечення, спілкування, соціальний статус. Це свідчить, що злочинці мають потребу в спілкуванні, в хороших та комфортних умовах життя, їм необхідно займатись такою діяльністю, яка в подальшому забезпечить життя.

Особливості ціннісних орієнтацій злочинців з різним рівнем усвідомлення вини на рівні нормативних ідеалів представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Показники обзору цінностей злочинців з різним рівнем усвідомлення вини на рівні нормативних ідеалів ($M \pm m$)

Цінності	Групи		t	p
	Високий рівень усвідомлення вини	Низький рівень усвідомлення вини		
Конформність	$4,19 \pm 1,41$	$4,41 \pm 1,41$	0,78	-
Традиції	$4,16 \pm 1,24$	$3,47 \pm 2,09$	2,01	0,05
Доброта	$4,65 \pm 1,74$	$4,07 \pm 1,07$	2,01	0,05
Універсалізм	$4,25 \pm 1,54$	$4,40 \pm 1,41$	0,5	-
Самостійність	$5,01 \pm 1,4$	$5,33 \pm 0,79$	1,41	-
Стимуляція	$4,42 \pm 1,57$	$3,78 \pm 1,77$	1,91	0,01
Гедонізм	$5,41 \pm 1,55$	$5,1 \pm 1,62$	0,97	-
Досягнення	$4,39 \pm 1,77$	$5,11 \pm 1,36$	2,28	0,05
Влада	$4,07 \pm 1,62$	$3,78 \pm 1,2$	1,01	-
Безпека	$4,58 \pm 1,65$	$7,39 \pm 7,16$	2,7	0,05

За результатами дослідження, представлених в таблиці 2, нами були виявлені достовірні відмінності:

За шкалою «Традиції» у злочинців з високим рівнем усвідомлення вини показник склав $(4,16 \pm 1,24)$, у злочинців з низьким рівнем усвідомлення вини – $(3,47 \pm 2,09)$,

виявлені значущі відмінності при $p \leq 0,05$. Зафіксоване вірогідне підвищення показника, таким чином злочинці з високим рівнем усвідомлення вини більш поважливо відносяться до звичаїв і ідей, які існують в культурі, приймають і дотримуються їх. Відчувають відповідальність за культурні і релігійні традиції свого суспільства.

За шкалою «Доброта» у злочинців з високим рівнем усвідомлення вини зафіксований показник ($4,65 \pm 1,74$), у злочинців з низьким рівнем усвідомлення вини – ($4,07 \pm 1,07$), виявлені значущі відмінності при $p \leq 0,05$. Тобто злочинці з високим рівнем усвідомлення вини доброзичливі, в повсякденному житті при взаємодії з близькими людьми орієнтовані на їх благополуччя, вони зберігають та підтримують лояльні та чесні відносини.

За шкалою «Досягнення» у злочинців з високим рівнем усвідомлення вини зафіксований показник ($4,39 \pm 1,77$), у злочинців з низьким рівнем усвідомлення вини – ($5,11 \pm 1,36$), виявлені значущі відмінності при $p \leq 0,05$. Зафіксоване вірогідне підвищення показника, яке дозволяє вважати, що злочинці з низьким рівнем усвідомлення вини орієнтовані на особистий успіх відповідно до соціальних стандартів. Вони активно проявляють компетентність у безпосередній взаємодії, що призводить до соціального схвалення та поваги.

За шкалою «Безпека» у злочинців з високим рівнем усвідомлення вини показник складає ($4,58 \pm 1,65$), з низьким – ($7,39 \pm 7,16$), відмічені достовірні відмінності на рівні $p \leq 0,05$. Показник в групі злочинців з низьким рівнем усвідомлення вини достовірно вищий, що відображає значущість для них цієї складової у порівнянні з групою злочинців з високим рівнем усвідомлення вини. Таким чином для них важлива безпека для себе, для близьких людей, гармонія та стабільність суспільства і взаємовідносин.

Відзначимо, що за шкалою «Стимуляція» показник злочинців з високим рівнем усвідомлення вини склав ($4,42 \pm 1,57$), у злочинців з низьким рівнем – ($3,78 \pm 1,77$), відмічено тенденцію до значущих відмінностей при $p \leq 0,01$. Злочинці з високим рівнем усвідомлення вини цю цінність вважають більш значимою. Тобто їх притягає новизна і можливість ще раз пережити глибокі, яскраві емоції. Вони відчують потребу в різноманітності, люблять ризикувати.

За такими шкалами як «Конформність», «Універсалізм», «Самостійність», «Гедонізм», «Влада» не були відмічені достовірні відмінності між злочинцями з

різним рівнем усвідомлення вини. Тобто ми можемо говорити, що злочинці незалежно від рівня усвідомлення вини однаково оцінюють ці цінності.

Таким чином, результати дослідження ціннісних орієнтацій злочинців свідчать, що для злочинців з високим рівнем усвідомлення вини важливіші такі цінності як гедонізм, самостійність, доброта. Тобто вони бажають отримати від життя максимум насолоди і чуттєвих задовольень, вони самостійні в прийнятті рішень та в виборі способів дій, для злочинців головне автономність та незалежність в поведінці. Вони проявляють доброзичливість в стосунках з людьми, в повсякденному житті при взаємодії з близькими людьми орієнтовані на їх благополуччя. Злочинці з низьким рівнем усвідомлення вини теж подібним чином оцінюють таку цінність як самостійність, але не менш важливими вважають безпеку та досягнення. Отже вони прагнуть забезпечити для себе та близьких безпечне життя, гармонію та стабільність в взаємовідносинах. Для злочинців цієї категорії важливо, щоб їх схвалювали оточуючі люди, тому в своїй діяльності орієнтовані на особистий успіх. Для них головне виділитися і досягнути бажаного результату, причому неважливо якою діяльністю вони займаються, суспільно корисною чи ні.

Особливості ціннісних орієнтацій злочинців з різним рівнем усвідомлення вини на рівні індивідуальних пріоритетів представлені в таблиці 3.

За результатами дослідження, наведених в таблиці 3, нами були встановлені значущі відмінності:

За шкалою «Самостійність» у злочинців з високим рівнем усвідомлення вини показник склав ($2,37 \pm 0,92$), у злочинців з низьким рівнем усвідомлення вини – ($2,80 \pm 0,51$), відмічені достовірні відмінності при $p \leq 0,05$. Виявлена неузгодженість цінностей за рахунок достовірного підвищення показника в групі злочинців з низьким рівнем усвідомлення вини, що свідчить про більшу значимість для них цієї цінності в житті. Можна припустити, що вони самостійні в прийнятті рішень та в виборі способів дій, для злочинців головне автономність та незалежність в поведінці.

За шкалою «Досягнення» показник у злочинців з високим рівнем усвідомлення вини складає ($1,89 \pm 1,41$), у злочинців з низьким – ($2,42 \pm 1,18$), відмічені достовірні відмінності при $p \leq 0,05$. Показник в групі злочинців з низьким рівнем достовірно вищий, що відображає значущість для них

Питання психології

цієї складової у порівнянні з групою злочинців з високим рівнем. Це може свідчити про те, що в своїй діяльності вони

орієнтовані на особистий успіх, активно взаємодіють з навколишнім середовищем, прагнуть до соціального схвалення.

Таблиця 3

Показники обзору цінностей злочинців з різним рівнем усвідомлення вини на рівні індивідуальних пріоритетів ($M \pm m$)

Цінності	Групи		t	p
	Високий рівень усвідомлення вини	Низький рівень усвідомлення вини		
Конформність	1,75±0,87	1,47±1,21	1,32	-
Традиції	1,56±1,24	2,63±10,49	0,71	-
Доброта	2,08±1,89	2,09±0,79	0,34	-
Універсалізм	1,96±0,89	1,81±1,33	0,66	-
Самостійність	2,37±0,92	2,80±0,51	2,89	0,05
Стимуляція	1,65±0,92	1,87±0,77	1,29	-
Гедонізм	2,37±3,46	2,25±1,19	0,23	-
Досягнення	1,89±1,41	2,42±1,18	2,03	0,05
Влада	1,28±1,05	1,47±1,15	0,86	-
Безпека	2,42±2,26	2,51±0,76	0,26	-

За такими шкалами як «Конформність», «Традиції», «Доброта», «Універсалізм», «Стимуляція», «Гедонізм», «Влада», «Безпека» не були виявлені достовірні відмінності. Отже, це говорить про те, що незалежно від рівня усвідомлення вини злочинці подібним чином оцінюють ці цінності.

Таким чином результати дослідження свідчать, що у злочинців з високим рівнем усвідомлення вини найбільш високі показники діагностуються по наступним шкалам: безпека, гедонізм, самостійність. Тобто для них важлива в житті власна безпека та безпека близьких, вони прагнуть від життя отримувати максимум насолоди та чуттєвих задовольств. Звикли самостійно приймати рішення і бути незалежними, також вони визначають цінність і важливість саморегуляції поведінки. Для злочинців з низьким рівнем усвідомлення вини теж важливими є такі цінності як самостійність та безпека, тобто їм також властиво прагнути

до безпеки, гармонії, стабільності взаємовідносин, а також цінність мати незалежність власного мислення, вибору дій та творчості. Але більш значимою вважають таку цінність як традиції. Отже, це свідчить про поважливе відношення до звичаїв і ідей, які існують в культурі. Відчувають відповідальність за культурні і релігійні традиції свого суспільства.

Результати дослідження свідчать, що злочинці з різним рівнем усвідомлення вини розрізняються в особливостях мотиваційно – ціннісної сфери.

Тому при врахуванні психологічних особливостей злочинців треба звертати увагу на мотиваційно - ціннісну сферу, яка є ядром свідомості особистості. Ціннісні орієнтації та мотиваційна структура злочинців дозволяють нам краще зрозуміти їх мотиви і потреби..

Проведене нами дослідження мало пошуковий характер, що дозволило нам визначити напрям майбутньої роботи

Література

1. Антонова Н. А. Про співвідношення особливостей ціннісних орієнтацій і якостей особистості студентів / Н. А. Антонова // Вісник Харківського державного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Психологія. – Вип. 8. – 2001. – с. 19-28.
2. Антонян Ю. М. Психология преступника расследование преступлений: учеб. Пособие / Ю. М. Антонян, М. И. Еникеев, В. Е. Эминов. – М., 1996. – 45 с.
3. Виллюнас В. К. Психологические механизмы мотивации человека / В. К. Виллюнас. - М., 1990. – 98 с.
4. Димитров А. В. Основы пенитенциарной психологии: Учебное пособие / А. В. Димитров, В. П. Сафронов. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2003. - 176 с.
5. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. - СПб., 2000. - с.12.
6. Лунеев В. В. Системный подход к изучению мотивации преступного поведения / В. В. Лунеев // В кн : Вопросы борьбы с преступностью. - вып. 33. - 1980. - 35с.
7. Ратинов А. Р. Психологическое изучение личности преступника / А. Р. Ратинов. - М., 1981. - с. 44-45.
8. Ратинов А. Р. Психология личности преступника. Ценностный подход. Личность преступника как объект нормативный психологического исследования / А. Р. Ратинов. – М.: Всесоюз. Ин-т по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности, 1979. – 33 с.